

**ВІДГУК
офіційного опонента**

кандидата педагогічних наук, професора Зеленого Володимира Івановича на дисертаційне дослідження і автореферат Келемен Андріани Василівни «Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу в закладах вищої освіти», представлене на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Дисертаційну роботу, яку представила до захисту Андріана Василівна Келемен вважаємо результатом задоволення нагальної потреби в кардинальних інноваційних змінах, які стосуються професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Погоджуємося з тим, що підвищення рівня професіоналізму фахівців соціальної сфери перебуває у безпосередній залежності від стану сформованості у них педагогічної культури. Яскравим прикладом актуальності дослідження служить той факт, що педагогічна культура спроможна забезпечити майбутнім соціальним працівникам сформованість професійно-моральних якостей, уміння самостійно приймати своєчасні та правильні рішення, творчо працювати з різними групами клієнтів з метою надання якісних та своєчасних соціальних послуг. Отже, підтримуємо А.В. Келемен у тому, що у напрямку формування педагогічної культури на основі використання акмеологічного підходу необхідно проводити доволі ґрунтовні як теоретичні, так і практичні розвідки та обов'язково системно працювати над вдосконаленням усіх показників педагогічної культури студентів спеціальності 231 Соціальна робота ще під час навчання у закладах вищої освіти.

Констатуємо, що у науковому плані теоретичні та, основне, практичні питання формування у майбутніх соціальних працівників педагогічної культури ще й нині не знайшли належного розв'язання. З'ясовано, що не дивлячись на значну кількість психолого-педагогічних публікацій, саме ця проблематика не була предметом окремих наукових розвідок. Підсилюють актуальність дисертаційної роботи А.В. Келемен доволі вагомі суперечності, які необхідно

системно та цілеспрямовано розв'язувати під час професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у контексті формування у них педагогічної культури. Отже, своєчасність та актуальність рецензованого дисертаційного дослідження не викликає жодних сумнівів.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи.

Під час вивчення теоретико-методологічних та практичних аспектів формування у майбутніх соціальних працівників педагогічної культури здобувачка отримала вагомні наукові результати. Так авторкою *вперше* визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови, які суттєво впливають на ефективність професійної підготовки студентів та відіграють позитивну роль у формуванні у них педагогічної культури. Відзначимо, що усі організаційно-педагогічні умови виокремлено на засадах акмеологічного підходу. Зокрема, до спектру умов віднесено: 1) вдосконалення суб'єктності як засобу саморозвитку майбутнього соціального працівника; 2) активне використання інтерактивних методів навчання в освітньому процесі; 3) спонукання до самопізнання та самовдосконалення шляхом використання творчих завдань та педагогічних ситуацій; 4) розвиток особистісних якостей та педагогічної рефлексії, шляхом впровадження тренінгових технологій. У ході роботи над дослідженням, науковець виважено підійшла до структурного складу педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу та представила її мотиваційно-ціннісним, когнітивно-аксіологічним, конативно-діяльнісним, рефлексивно-особистісним компонентами, а також удосконалила зміст критеріїв, визначила спектр показників, які дозволяють діагностувати її сформованість у майбутніх соціальних працівників. Як позитивне авторське надбання розцінюємо те, що авторкою уточнено зміст поняття «педагогічна культура майбутніх соціальних працівників» та встановлено особливості її формування на засадах акмеологічного підходу. Схвалюємо бачення науковця у розвитку теоретичних та практичних засад впровадження акмеологічного підходу у професійну підготовку майбутніх соціальних працівників.

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

У процесі вивчення дисертації та автореферату Андріани Василівни Келемен, було встановлено, що ґрунтовність наукових положень та висновків, які декларує здобувачка, підтверджена глибоким аналізом теоретичних і практичних основ проблеми, та забезпечується комплексом теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Усе це допомогло авторці провести на високому науковому рівні педагогічний експеримент, а також здійснити виважену перевірку значущості отриманих результатів на основі використання методів математичної статистики. З'ясовано, що використання обраного наукового інструментарію дало можливість здобувачці повністю розв'язати завдання, які були поставлені у дисертаційному дослідженні.

Відзначимо як позитив і те, що рецензована робота опирається на доволі багату джерельну базу – 310 найменувань, що дозволило належним чином висвітлити об'єкт та предмет дослідження. Встановлено, що висновки, повною мірою відповідають поставленим завданням та адекватно корелюються із науковою новизною, гіпотезою та практичним значенням.

Відповідність структури та змісту дисертації чинним вимогам.

Вважаємо, що структура рецензованого дисертаційного дослідження слугує підтвердженням високого наукового рівня авторки та характеризує її як виваженого науковця-практика. Зокрема, понятійний апарат (об'єкт, предмет, мета, гіпотеза) вірно визначено, що дозволило чітко окреслити основні завдання.

У *вступі* аргументовано актуальність, показано сучасний стан та проблеми, виділено невирішені аспекти, охарактеризовано необхідність розв'язання виявлених суперечностей, обґрунтовано наукову новизну і практичне значення, представлено зв'язок роботи з науковими планами та темами, підсумки апробації результатів дослідження, надано дані про структуру та обсяг дисертації.

У *першому* розділі головна увага зосереджена на висвітлені та методологічному аналізі теоретичних основ наукової дефініції «педагогічна культура». Позитивними є міркування авторки щодо характеристики психолого-педагогічних підходів до сутності і змісту педагогічної культури майбутніх соціальних працівників. Доволі логічно та чітко досліджено процес формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників та охарактеризовано компоненти, критерії, показники та рівні її сформованості. Підтримуємо погляд науковця у тому, що до найвагоміших рис педагогічної культури майбутніх соціальних працівників доцільно віднести: рівень оволодіння загальним педагогічним досвідом; спрямованість на формування педагогічного світогляду; усвідомлення професійної ментальності; сформовані уміння переносити освоєні знання в нові умови реалізації майбутньої професійної діяльності.

Науково обґрунтовано та виважено розкрито авторкою у *другому* розділі організацію освітнього процесу на засадах акмеологічного підходу під час формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників. Зокрема, ставлячи перед собою завдання визначити потенціал та дослідити переваги акмеологічного підходу у формуванні педагогічної культури майбутніх соціальних працівників, здобувачка з ним впорався, про що засвідчує параграф 2.1 «Потенціал акмеологічного підходу у формуванні педагогічної культури майбутніх соціальних працівників». Свідченням виваженості та наукової зрілості авторки є обраний спектр організаційно-педагогічних умов формування педагогічної культури, які у дослідженні проаналізовані у окремих параграфах та зосереджена увага на методичних та практичних механізмах їх впровадження в освітній процес з урахуванням основних засад, які декларує акмеологічний підхід. Центральне місце відведено характеристиці структурної моделі формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу, яку авторка представила графічно. Такий підхід став достатнім свідченням сформованого уміння використовувати педагогічне моделювання під час розв'язування завдань.

У *третьому* розділі «Дослідно-експериментальна діяльність з формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників» авторкою представлено результати констатувального етапу експерименту щодо сформованості педагогічної культури. Науковою та практичною цінністю володіє авторське бачення щодо методики організації експериментального дослідження з формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників, яке було зреалізоване під час вивчення студентами таких навчальних дисциплін, як «Соціальний бізнес», «Спеціальна педагогіка і спеціальна психологія», «Інновації у соціальній діяльності», «Загальна педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Культура ділового спілкування».

Авторка зуміла довести, що у експериментальній групі відбувалася системна діяльність, яка була спрямована на: вдосконалення суб'єктності, шляхом заповнення акмеограми та розробки акме-програми; спонукання до самопізнання на основі використання педагогічних ситуацій змагального, ігрового та пошуково-дослідницького типу, а також розв'язування практичних завдань і вправ, які моделювали бар'єри спілкування; розвиток складних і простих комунікативних умінь на основі інтерактивних ігор; вдосконалення особистісних якостей на основі тренінгу «Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників».

Позитивним вважаємо те, що у роботі авторка використала методи математичної статистики. Так, для перевірки достовірності отриманих результатів експериментального дослідження застосовано двовибірковий тест Колмогорова-Смірнова (критерій Колмогорова-Смірнова). Цей факт засвідчує високий рівень компетентності здобувачки.

Констатуємо, що *загальні висновки* є логічними, чіткими та конкретними. *Список використаних джерел*, а також посилання на них у тексті дисертаційної роботи зроблено із дотриманням усіх вимог. Значний об'єм матеріалу, який носить практичне спрямування представлено у *додатках*, що допомагає більш ґрунтовніше зрозуміти хід міркувань здобувачки та характеризує її як виваженого науковця-практика. Зміст автореферату відображає основні

положення дисертаційного дослідження. Відзначаємо належну мовностилістичну культуру як дисертаційного дослідження, так і автореферату.

Практична значущість отриманих результатів.

Вивчення дисертаційної роботи Келемен Андріани Василівни дозволяє констатувати, що вона володіє практичною значущістю. Зокрема, позитивно розцінюємо навчальний посібник «Теоретичні та практичні основи впровадження акмеологічного підходу для підвищення результативності формування педагогічної культури у майбутніх соціальних працівників», який висвітлює методичні та практичні шляхи використання акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників. Відзначимо як доволі ґрунтовний авторський доробок розроблений тренінг «Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників», який охоплював дискусії, вправи, ігри, мозкові штурми, рольові та дидактичні ігри, роботу в малих групах, міні-лекції для майбутніх соціальних працівників, а також представлений комплекс проблемних ситуацій, вправ та завдань, які можна використовувати у викладанні таких навчальних дисциплін, як «Соціальний бізнес», «Спеціальна педагогіка і спеціальна психологія», «Інновації у соціальній діяльності», «Загальна педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Культура ділового спілкування».

Повнота викладу основних результатів дисертаційного дослідження.

Підготовленість здобувачки щодо дослідження теоретичних та практичних питань формування педагогічної культури доводять опубліковані нею наукові праці. Так, у її науковому доробку є 19 праць, серед яких 3 у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 11 праць апробаційного характеру, 2 навчально-методичні посібники. Представлені авторські публікації підтверджують повноту викладу результатів дисертаційного дослідження Андріани Василівни як науковця.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відаючи належне отриманим позитивним здобуткам, вважаємо за доцільне звернути увагу автора на деякі *дискусійні моменти і зауваження*:

1. Параграф 1.1 дещо перевантажений теоретичною інформацією про педагогічну культуру як наукову дефініцію у психолого-педагогічному контексті. Вважаємо, що частину інформації можна було б представити в узагальненому вигляді у таблиці чи схематично у вигляді рисунка.

2. У таблиці 1.1 «Погляди на зміст наукової дефініції «педагогічна культура» авторка обмежилася наведенням міркувань провідних науковців на дефініцію «педагогічна культура», однак варто було б представити ще й власну позицію щодо наведених визначень. Це засвідчило б сформовані уміння дисертантки здійснювати аналіз та інтерпретацію наукової інформації.

3. Наголосимо, що розроблена авторкою структурна модель носить практичне спрямування та підтверджує її уміння використовувати педагогічне моделювання з метою формування педагогічної культури. Вважаємо, що у авторській моделі (рис. 2.3) доцільно було б представити усіх суб'єктів на які спрямовується дія авторської моделі.

4. Нам імпонує виваженість та науковий підхід авторки щодо обґрунтування та характеристики організаційно-педагогічних умов формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників. Зокрема привертає увагу логічний взаємозв'язок усіх організаційно-педагогічних умов. Проте вважаємо, що дисертаційне дослідження було б ще більш репрезентабельним у тому випадку, коли б у параграфі 2.2.1 «Вдосконалення суб'єктності як засобу саморозвитку майбутнього соціального працівника» (перша умова) авторка зупинилася більш детально на характеристиках, які засвідчують вияв суб'єктності студентів, що характеризує сформованість мотиваційної сфери (с. 115-116). У роботі ці характеристики авторкою лише перераховані.

5. Вважаємо, що дисертаційне дослідження мало б більш довершений характер у тому випадку, коли б авторка доповнила роботу додатками навчальних планів усіх закладів вищої освіти, де відбувався констатувальний та формувальний етапи експериментального дослідження.

Утім, висловлені зауваження і побажання не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Висновки щодо відповідності дисертаційного дослідження чинним вимогам та можливість присудження наукового ступеню.

Встановлено, що дисертаційне дослідження **Келемен Андріани Василівни** на тему: **«Формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників на засадах акмеологічного підходу в закладах вищої освіти»** характеризується науковою новизною, теоретичною і методичною значущістю та має вагоме практичне спрямування, а тому оцінюємо його позитивний вплив на процес удосконалення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Констатуємо, що авторка зуміла представити нові, раніше не захищені положення, що позитивно впливають на формування педагогічної культури майбутніх соціальних працівників, використовуючи засоби акмеологічного підходу.

Таким чином, можемо стверджувати, що дисертаційне дослідження є змістовною та завершеною науковою працею, яка повністю відповідає вимогам пп. 9, 11, 12 та 13 положення «Порядку присудження наукових ступенів», що затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами від 06.09.2016 р.), а її авторка – Андріана Василівна Келемен заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук, професор
професор кафедри військової підготовки
Національної академії внутрішніх справ

В.І. Зелений

Підпис Зеленого В.І. засвідчую
проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

С.С. Чернявський